

נזיר לה

משה שווערד

1. תוספות מסכת נזיר דף לה עמוד א ד"ה |זבין הבינים

[דבין הבינים] – [1] דהיינו גוף הענב והכי משמע לישנא דקרא מחרצנים ועד זג פירוש מה שבין חרצן לזג וקשה דהיא גוף הענב וכבר כתב ענבים [2] לכן פר"ת דהיינו ענבים קטנים שבין הגדולים שאינם רואין פני החמה ואינם מתבשלין כל כך ולא יהיו גדולים לעולם וא"ת אמאי איצטריך ועד לבין הביניים והלא כבר מרבין אפי' בוסר מכעין הפרט ושמא י"ל דה"נ גריעי מבוסר לפי שבוסר יבא לכלל ענבים גדולים ועוד י"ל דאי לאו ועד מרבין בין הביניים הווי מרבין מכעין הפרט בין הביניים ולא בוסר ועוד יש לקיים פירוש ראשון והכי פירושו אם ליקט האוכל שבין חרצן כדי כזית ואכלו לוקה ולא אמרי' דבטלה דעתו אצל כל אדם והא לא שמעינן ליה מענבים דקרא.

2. תוספות מסכת נזיר דף לד עמוד ב ד"ה עינבין דכרין

עינבין דכרין - ענבים שהתליעו.

3. קרן אורה על מסכת נזיר דף לד/ב

גמרא לאתויי עינבי דכרין. ופירשו רש"י ותוס' ז"ל ענבים שהתליעו וקשה למה לי קרא לזה וכי מפני שהתליעו יחזרו להיתר וכ"ז שראויין לאכילה קצת באיסורן קיימי ...

4. חידושי בתרא

תעא) לד: עינבי דכרי. ופרש"י וז"ל ענבים שהתליעו ע"כ. ויש דמקשים דאי אינו ראוי לאכילה אמאי אסור, ואי ראוי למה בעי קרא, ויש לעיין בשאר איסורין מאי דינא דהתליעו, ואי שרי מאי שנא מנזיר. ולכאורה י"ל דבעינן גמר פרי וליכא, דהיינו דמוכרחים לבדקם ולנקותם עד שיהיו ראויין לאכילה בלי איסור ואינם מושלמים לאכילה עד הבדיקה, וגרועין הם מבוסר דלכה"פ ראויין לאכילה בלי טעם טוב, משא"כ בהתליעו אסורין לגמרי. אבל מ"מ ראויין לאכילה ע"י פעולת ניקוי. ולכן רק בנזיר בעינן ריבוי כיון דדרשינן מה הפרט פרי גמור, משא"כ בשאר איסורין סו"ס ראויין לאכילה ע"י פעולות.

5. שערים מצויינים בהלכה

לאיתויי עינבי דכרין. פירשו רש"י ותוס' ענבים שהתליעו. קשה לי א"כ אסור גם לישראל משום איסור שרצים, ואפשר לומר דע"י שהתליעו נפגמו, ותולעים עצמן כבר נסתלקו משם, ולכן משום איסור שרצים ליכא, ואפ"ה אסור לנזיר דאיתרכו מדכתיב "חומץ" ואפילו נתחמץ היין אסרה התורה. אבל ראיתי במנ"ח (מצוה שסח) דהלאו דשתיה הוא "יין וחומץ" אם ראוי לשתיה, והלאו ד"ענבים לחים ויבשים" ג"כ בראוי לאכילה, אך לאוין ד"חרצנים וזג" דברים אלו אינם ראויים

לאכילה, וציין לגמרא שבועות (כב:) שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כו' כיון דלא מיתאכל בעיניה כו', אע"ג דבכל איסורין שבתורה אינו חייב אם אינו ראוי לאכילה, שאני הכא שכך אסרה תורה, וכמו גיד הנשה דעץ הוא והתורה אסרה. וכ"כ סברא זו בפני יהושע במס' פסחים (מה. ד"ה דאפי' חרצן) דמה שהנוזר אסור בחרצן, היינו משום דמצותו בכך, אע"ג דהוי שלא כדרך אכילתו. וא"כ הדרא קושיין לדוכתיה כיון דעינבי דכרין ראויין לאכילה א"כ אסור גם לישראל משום איסור שרצים שהדי התליעו, ואפשר לומר דאה"נ אלא דבנוזר איכא תרי לאווי גם משום שרצים וצ"ע.

6. תוספות מסכת נזיר דף לה עמוד א ד"ה רבי אלעזר

רבי אלעזר דדריש ריבה ומיעט פרט וכלל ופרט מגליה - וא"ת ודלמא לית ליה [המדה] בשום מקום כי היכי דרבנן לא דרשי מיעט וריבה וי"ל דא"כ הוה לו לחלוק בכ"מ שאנו דורשין בכלל ופרט וכלל ומרבנן מההוא ריבוי כעין הפרט כמו קרא דוכי יתן דבסמוך דרבנן דרשי ליה בכלל ופרט וכלל בהזהב בב"מ (ד' נז:): לרבות כעין הפרט דבר שמיטלטל וגופו ממון ולהוציא שטרות וקרקעות ועבדים ולא מצינו שר' אלעזר חולק על מדות הללו וריבה יותר מריבה ומיעט אלא גם הוא מודה שאין נשבעין על הקרקעות והשטרות ועבדים ומש"ה פשיטא ליה לגמרא כי במקום שאנו דורשין כלל ופרט וכלל ידרוש הוא פרט וכלל ופרט אם יכול להפיל כלל הראשון ואם אינו יכול אז דורשו בריבה ומיעט וריבה שכך קבל המדות וכשהוא דורש פרט וכלל ופרט מרבה כעין הפרט כמו רבנן בכלל ופרט וכלל (במשמע דרשא להאי קרא ר' יוסי אומר דבסמוך) אך קצת יש חילוק ביניהם לרבנן כדמפרש בסמוך א"נ [אומר ר"י] דע"כ אית ליה בעלמא פרט וכלל ופרט דאי הוי דריש במיעט וריבה ומיעט ס"ל לגמרא דגם גבי נזיר הוה דריש ליה במיעט וריבה ומיעט ולא הוה דריש מיעוט אחרון לכדר' אלעזר ב"ע דהכי עדיף אלא ודאי [כדפרישית] דמדה דמיעט וריבה ומיעט לא דריש ליה אלא דריש ליה בפרט וכלל לפי דמדה דמיעט וריבה ומיעט אינו מדה בתורה לידרש וכ"ת אכתי כיון דבעלמא דריש פרט וכלל ופרט ה"נ גבי נזיר לידרשיה כרבנן ויש לומר הואיל דבעלמא דריש כל התורה בריבה ומיעט וכן בריבה ומיעט וריבה ואף דפרט וכלל ופרט ניתן לידרש הואיל דברוב מקומות לא ניתן כלל ופרט לידרש נוח לו לדרוש פרט אחרון לכדר' אלעזר מלדרשו לפרט וכלל ופרט אך כשאין לו מה לדרוש מפרט אחרון דרשא אחרניא אז דורשין בפרט וכלל ופרט.

7. שערים מצויינים בהלכה

דף לה. ור' אלעזר דדריש ריבה ומיעט, פרט וכלל ופרט מגליה. הקשו התוס' ודילמא לית ליה מדה זו כו'. ובתשו' הרשב"א (ח"א סי' תלב) כתב, דודאי שמענו בכמה מקומות דדריש ריבוי ומיעוטי כמו כאן, ובסנהדרין (מו.) ובעירובין (כו:): ועוד בכמה מקומות, ותירץ דכל היכא דאיכא הוכחה לזה ודאי דריש, והכא נמי דריש כן משום דאיכא הוכחה, וכל היכא דלא מוכח בפירוש מקראי כן דריש כללי ופרטי, ולפיכך קא מיבעיא להו הכא, פרט וכלל מיהא מנא ליה דדריש כו'.

8. תפארת ציון

ל"ה ע"א גמרא ורבי אלעזר דדריש מיעוט וריבה פרט וכלל ופרט מנא ליה. דהיה קבלה להחכמים דנתנה מסיני המדה דפרט וכלל ופרט ולא מצינו זה המדה אלא בנוזר, ור"א דדריש מיעוט וריבה מנין לו בתורה המדה דפרט וכלל ופרט, וזה הקושיא אינו אלא על ר"א דדריש בנוזר במיעוט וריבה אבל על כל התנאים דדריש ברבוי ומיעט [בחולין ס"ז ובמנחות כ"ח] לא קשה עליהם דאפשר שהם מודים דלא ניתן המדה לדרוש אלא ברבוי ומיעוט וריבה ולא במיעוט וריבה שע"כ בנוזר דורשים הם ג"כ בפרט וכלל ופרט לכן לא הקשה הגמרא אלא על ר"א דדריש בנוזר במיעט וריבה מנין לו המדה דפרט וכלל ופרט. ע"ז בא הגמרא לחקור ולדרוש בכל התורה אם אפשר לר"א לדרוש באיזה מקום בפרט וכלל ופרט:

9. עיין מראה מקומות לקמן: "כלל ופרט וריבה ומיעט"

10. רש"י מסכת נזיר דף לה עמוד א ד"ה כי יתן

כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה פרט וכל בהמה כלל - ואפילו דובים ואריות לשמור חזר ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט דאהני פרטא בתרא למידי דבר שמירה הוא דנשבעין עליהן כגון נמי עופות יצאו דובים ואריות דלאו בני שמירה נינהו שאין להם תרבות.

11. חידושי בתרא

תעה) לה. רש"י ד"ה כי יתן כו' וכל בהמה כלל וז"ל ואפילו דובים ואריות, לשמור חזר ופרט כו' יצאו דובים ואריות דלאו בני שמירה נינהו שאין להם תרבות ע"כ. ותמה הקרן אורה וז"ל ואין זה מובן דאם אינו בני תרבות לא צריך קרא להכי, ומאי אריא בשומר, הא גם בעלים נמי דינא הכי וכדפליגי תנאי בזה בפ"ק דב"ק — ויש מהם בני תרבות כדאיתא התם, אלא ע"כ למעוטי עבדים וקרקעות אתי כמ"ש התוס' ע"כ. ולכאורה י"ל דכמו דמתנה שומר חנם להיות כשואל להתחייב באונסין, כ"כ ה"א דיכול השומר להתחייב לשמור למי שאינו בן תרבות ויתחייב בתשלומין, קמ"ל קרא דלא חל דיני שמירה עליהו.

12. תוספות מסכת נזיר דף לה עמוד א ד"ה רבא אמר

רבא אמר נפקא ליה מהאי - כלומר גם בהאי קרא דריש רבי אלעזר פרט וכלל ופרט ...

13. תוספות מסכת נזיר דף לה עמוד א

ולילף מהאי קרא - שהיא פרשה ראשונה ולמה לא אמר שר"א ידרוש שם פרט וכלל ופרט מן פרט דמשמע מקצת בהמה ולא כל בהמה למעוטי חיה דבהמה בכלל חיה וחיה בכלל בהמה בקר וצאן חזר ופרט דחיה אינו בכלל בקר וצאן (חזר ופרט) הרי אתה דן כעין הפרט מה הפרט מפורש למעוטי חיה מקרבן ותימה [כלל] מה

אהני הא לא מרבין מידי מכעין הפרט ותירץ מהר"ף דאהני כללא לרבוויי שור [הבר] דבהמה הוא אף על גב דרגיל בין החיות והוי כעין חיה אפ"ה כשר לקרבן.

14. תוספות מסכת נזיר דף לה עמוד ב ד"ה ומגלן דהכי

ומגלן דהכי הוא - ארבנן קאי דדרשי לעיל כלל ופרט וכלל ומרבה כעין הפרט וקבעי מגלן דמדה זו בתורה היינו למדרש כעין הפרט דתניא ונתת הכסף ולא קאי אר"א דהוא דריש ליה ריש פ' בכל מערבין (עירובין כז:) בריבה ומיעט וריבה.

15. שיטה מקובצת על נזיר דף לה/ב

ומנא לן דהכי הוא. מנא לן דמדה בתורה היא למדרש כעין הפרט ואדרבנן קאי. ולא מייתי דומה בדומה דלעיל דרשי פרט וכלל ופרט ומייתי כלל ופרט וכלל. אלא תלמודא ידע שדין אחד להם. הרא"ש ז"ל בפירושו, ולרבנן דרשי לעיל בכלל ופרט וכלל ומנא להו הך מדה שבתורה. ואייתו להו מכלל ופרט וכלל. והא דלא אייתי הך ברייתא דלעיל דוכי יתן איש דדרשי ליה רבנן בכלל ופרט וכלל דניחא ליה לאיתויי ברייתא דפליגי רבנן ור' אלעזר ודמי לפלוגתא דלעיל גבי נזיר. הר' עזריאל ז"ל:

16. תפארת ציון

ע"ב גמרא ומגלן דהכי הוא. אחרי דגמר הגמרא כל הענין להקשות ולתרוץ על האוקימתא דאוקים הגמרא המחלוקת דחכמים ור"א, דחכמים דורשים פרט וכלל ופרט כעין הפרט שאל הגמרא מגלן לומר אליבא דרבנן דס"ל דפרט וכלל ופרט דורשים כעין הפרט, דמהסברה היה לומר שלא לדרוש כעין הפרט כי אם כוונת הכתוב לדרוש כעין הפרט היה די לומר כלל ופרט או פרט וכלל. והיינו דורשים אז ג"כ כעין הפרט דאם לא כן למה לו להכתוב לומר פרט וכלל או כלל ופרט. ע"ז מביא הגמרא ראיה מדתניא בכלל פרט וכלל דדורשין בכעין הפרט. ומקשה הגמרא גם על הברייתא דלמה דורשים כלל ופרט וכלל בכעין הפרט דא"כ כללא בתרא מאי אהני. ומתרוץ אהני לאוסופי כל דדמי ליה דבלא כללא בתרא אין דורשים בכעין הפרט אלא אין בכלל אלא מה שכתוב:

שבפרט:

17. תוספות על בבא קמא דף נד/ב

פרי מפרי וגדולי קרקע. הכא משמע דבקר וצאן אקרי גידולי קרקע ותימה דבפ"ק דקדושין (דף יז.) גבי הענקה אמר דאי כתב רחמנא גורן ה"א גידולי קרקע אין בעלי חיים לא כתב רחמנא צאן וי"ל דלענין דבר היוצא ממש מן הארץ לא חשיב בהמה גידולי קרקע ואין להאריך כאן יותר:

18. תוי"ט על מסכת מעשר שני פרק א משנה ג

אינו נלקח בכסף מעשר - לשון הר"ב דחשיב כמו מים. ואנן בעינן פרי מפרי וגדולי קרקע. ולקמן במשנה ה הביא הר"ב. וכן הרמב"ם ברייתא דמעטי מים ומלח מגדולי קרקע ופירש הרמב"ם שהמים יסוד פשוט הם.

והמלח אדמה שרופה ע"כ. אבל הך דהכא ברייתא בפרק בכל מערבין דף כ"ז. ובפרק מרובה דף סג. והכי נמי איתא פ' ג' מינים דף לה. וצריך לומר דהך ברייתא סברה שאע"פ שהמים נקוים מתחת לארץ ככתוב במעשה בראשית ולא מקרקע גדלי מ"מ הואיל ונובעים הם מהארץ ונראין לעין כאילו גדלים ורבים מן הקרקע אצטריך למעוטינהו משום דלא הוּוּ פרי מפרי. וכן לאותו המלח שהוא מים שרופים ...

19. רמב"ם יד החזקה הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ז

(ג) אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגידוליו מן הארץ או גידולי גידוליו מן הארץ כגון הפרט המפורש בתורה בבקר ובצאן וביין ובשכר:
(ד) לפיכך אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח כמהין ופטריות לפי שאין גידוליהם מן הארץ ולא פירות מחוברין לקרקע ולא פירות שאינן יכולים להגיע לירושלים לפי שאינן דומין לבקר וצאן:

20. תוספות מסכת נזיר דף לה עמוד ב ד"ה מכדי כלל

מכדי כלל ופרט וכלל כעין הפרט דיינינן ליה כללא בתרא מאי אהני - אגב גררא אתא לפרושי טעם המדות וחילוקיהם ומשפטיהם ומפרש אותה בלשון קשיא ותירוץ (ו) אהני לאוסופי כל דדמי לפרטא דאי לא כתיב כלל הוה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט.

21. תוספות מסכת נזיר דף לה עמוד ב ד"ה איכא דאילו

... וא"ת כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט וא"כ כללא מאי אהני ות"י דלא נילף מג"ש או במה מצינו טפי מן הפרטא ובהכי נמי [פרט וכלל דרבי] כל מילי א"כ מאי אהני פרטא אלא דלא נילף מג"ש או מק"ו [למעט] וריבה ומיעט וריבה ומיעט וריבה חילוק ביניהן כדפ"ה בעלמא (סנהדרין דף מו.) דריבה ומיעט הוי כמו כלל ופרט וכלל לרבות כעין המיעוט ותו לא ריבה ומיעט וריבה ריבה כל מילי ואהני מיעוטא למעוטי דבר אחד ...

22. שערים מצויינים בהלכה

דאילו פרט וכלל מרבינן אפי' עלין ולולבין כו'. הקשו התוס' כלל ופרט, דאין בכלל אלא מה שבפרט, וא"כ למה לי כללא ומאי אהני, ותירצו כדי שלא נילף מגזירה שוה או במה מצינו יותר מן הפרט, וכזה כתבו התוס' לקמן (מט. ד"ה ומשני), ועוד כתבו דגם

בריבוי ומיעוט אמרינן כן, דאין מועיל ק"ו או מדה אחרת לרבות, כיון שיש מיעוט שממעט איזה דבר. וליתר ביאור ענין זה תמצא בתשו' הריב"ש (סי' שעה).

23. מרומי שדה מסכת נזיר דף לה עמוד ב

שם. מאי איכא ביני וביני איכא דאילו תרתין כללי ופרטא כו'. וקשה לי אמאי לא מנה תדר"י במדות מדה זו ג"כ, בשלמא אי נימא שאין נפ"מ בין תרי מדות אלו ניחא, דמיחשבין במדה אחת, וכ"כ הראב"ד בפ"י על מדות דברייתא תו"כ, והכי מוכח לשון התוס' בשבועות דף ה' א' ד"ה תדר"י עיין שם. אבל לפי סוגיין דבאמת יש הבדל בין שני מדות הללו קשה. ונראה דהא דהגמרא מחלק כאן בין שני מדות אלו, היינו להתנא דס"ל בעירובין דף כ"ז ב' מה הפרט פרי מפרי וג"ק, דס"ל כלל ופרט וכלל מרבינן אפילו דדמי ליה בחד צד, אבל למ"ד מה הפרט מפורש וולד ולדות הארץ לא מרבינן אלא דדמי ליה בשני צדדים, וא"כ באמת אין נפ"מ בין שני מדות הללו. והרי בהברייתא השנויה בתו"כ פיסקא ח' מפורש, דדריש מה הפרט וולד ולדות הארץ כו', וא"כ תדרב"י לטעמיה אין שום נפ"מ בין שני מדות אלו. מיהו התוס' בד"ה מכדי כתבו דלאידך מ"ד הנ"מ להיפך, וכ"כ המאירי, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. וראיתי בכללי הש"ס ישוב על זה, דתדרב"י באמת לא ס"ל מדה זו של פרט וכלל ופרט. וזה פלא שהרי הגמ' מוכיח דבהני ע"כ מידריש במדה זו. ומכש"כ לנוס' המאירי הנ"ל דרבא השיב דהא מידריש בכלל ופרט וכלל והיינו לרבנן דר"א, ומבואר דהא דנקיט רבא בע"כ מידריש לכו"ע בתרי פרטי וכלל, ואי בע"כ יש נפ"מ אמאי לא מיחשיב במדות בפני עצמה:

24. דף על הדף מסכת נזיר דף לה עמוד ב

בגמ': ומכדי תרין כללי ופרטא ותרין פרטי וכללא כעין פרטא דיינינן ליה מאי איכא ביני וביני.
הרבינו פרץ (ל"ד ב) והראב"ד בפירוש לברייתא דר' ישמעאל הקשו אמאי לא מנה ר' ישמעאל גם פרט
וכלל ופרט. ותירצו לפי שהן דומות בדיניהן הוא כלול במדת כלל ופרט וכלל. והראב"ד בסוף הקשה ע"ז
דהא הגמ' כאן הסיקה דיש הבדל בין ב' מדות הללו (והר"פ תירץ ע"ז, מיהו תירוצו צ"ב וע' מש"כ בזה היבין
שמועה בביאורו להליכות עולם). עוד תמה הראב"ד על התירוצ' הזה דהא ר' ישמעאל מנה גם בנין אב
מכתוב אחד ובנין אב מב' כתובים וכיו"ב אף על גב שכפולים נינהו.

ובדעת ר"פ צ"ל כמש"כ היבין שמועה דשאר המדות אף על גב דענינם שוה מ"מ לא היינו למידין חדא מחברתה,
אבל פרט וכלל ופרט אפשר ללמוד מכלל ופרט וכלל בק"ו, שהרי כו"ע מודו למדת פרט וכלל ופרט, ובכלל
ופרט וכלל נחלקו. (קובץ קול התורה. קובץ מ"ט ע' כב)

כלל ופרט וריבה ומיעוט

משה שווערד

1. תלמוד בבלי מסכת שבועות דף ה/א

כדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים שני פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעוט

2. תוספות שבועות דף ה/א

דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים שני פעמים כו' - תימה דר' ישמעאל תני ב"ג מדות התורה נדרשת והא איכא טפי הך מדה דשני כללות הסמוכו' דדרשינן בריבה ומיעוט:

3. תוספות רא"ש על שבועות דף ה/א

במים במים שני פעמים. אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעוט. תימה דא"כ הווי יותר מ"ג מדות ור' ישמעאל גופיה לא חשיב אלא י"ג מדות:

4. ריטב"א על מסכת שבועות דף ה/א

במים במים ב"פ וכו'. ומיהו לר"י גם זה נכלל במדת כלל ופרט וכלל שמונה ר"י ב' מידות שהתורה נדרשת בהם שאל"כ הווי להו לר"י י"ד מדות:

5. ספר תורת חיים על שבועות דף ה/א

דתנא דבי רבי ישמעאל במים במים וכו'. כתבו התוספות תימא דר' ישמעאל תני בשלש עשרה מדות התורה נדרשת והאיכא טפי וכו' יש לומר דר' ישמעאל כרבנן סבירא ליה דאמרי שתי כללות הסמוכות הטל פרט ביניהן ודונן בכלל ופרט ותנא דבי רבי ישמעאל לאו היינו רבי ישמעאל גופיה דהא בס"פ כיצד הרגל קאמר ש"ס מנה"מ אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא וכו' משמע דתנא דבי חזקיה לאו היינו חזקיה:

6. שערים מצויינים בהלכה-שבועות ד'

רבי דריש ריבוי ומיעוטי כו' ורבנן דרשי כללי ופרטי. כתב המאירי דלענין פסק יש מקומות שהולכין אחר כלל ופרט, ויש מקומות שהולכין אחר ריבוי ומיעוט. ובחי' הריטב"א למס' קידושין (כא:), כתב, דכל חד מן תנאי דריש כלל ופרט, או ריבה ומיעוט וריבה כפי שקיבלה מרבו באותו מקום, פעמים דאין הכי, ופעמים דאין הכי, וכן מוכח בהרבה מקומות. ועי' במשנה למלך (עבדים פ"ג ה"ט) שתמה עליו מהגמ' כאן דפריך ורבי דריש ריבוי ומיעוטי והא רבי כללי ופרטי דריש כו', ואם כדבריו איך הוכיחו בגמ' דרבי ס"ל כרע"ק מדדריש במקום אחר ריבוי ומיעוטי, אימא דהתם קיבל מרבו שיהא נדרש בריבוי ומיעוטי, והכא לגבי שבועות קיבל שיהא נדרש בכלל ופרט, ונשאר בצ"ע. אבל מהתוס' מס' גדה (ל. ד"ה ושי"מ) מבואר דמאן דדריש כללי ופרטי דריש כן בכל התורה. ועי' בתוס' לקמן

7. דף על הדף שבועות דף כו עמוד א

וכן נחום איש גמזו ה' דורש כל התורה כולה בריבוי מיעוט וריבוי, וכן ר"ע תלמידו גם כן קיבל ממנו מהלך זה לדרוש כל התורה בריבוי מיעוט וריבוי, הרי שישנו שני מהלכים איך לדרוש כל התורה כולה - בכלל ופרט וכלל, או בריבוי מיעוט וריבוי, ואילו לדברי הריטב"א אין כלל בזה, אלא הכל תלוי במקומות מקומות, שבמקום א' קיבלו לדרוש בכלל ופרט וכלל, ובמקום אחר קיבלו לדרוש בריבוי מיעוט וריבוי וצ"ע

8. דף על הדף שבועות דף כו עמוד א

בגמ': רבי עקיבא ששימש את נחום איש גם זו שהיה דורש את כל התורה כולה בריבה ומיעוט כו'.
בברכות (ס' ע"ב) מובא שרבי עקיבא ה' רגיל לומר תמיד "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד", ופעם אחת הלך בדרך ועמו חמור תרנגולת ונר, ובלילה לן ביער, והרוח כיבתה את הנר, ובא אר"י ואכל את החמור, וחתול אכל את התרנגולת, ואמר ע"ז ר"ע: גם זו לטובה, ולבסוף התברר שעבר שם או באותה לילה לגיון של חיילים, שלולא היו רואים אור הנר, או קולות החמור והתרנגולת, בודאי היו הורגים את ר"ע.
ובתענית (כ"א ע"ב) מובא שנחום איש גם זו היה רגיל לומר תמיד "גם זו לטובה", עיי"ש במעשה הידועה עם האבנים טובות ומרגלויות שהביא לקיסר, ונגנב ממנו, ומלאהו עפר, ולבסוף אותו עפר היפך להצים ובליסטראות וע"י זה ניצח המלך את אויבו.
וכתב שם בעיון יעקב שהיות שמצינו כאן שרבי עקיבא שימש - את "נחום איש גם זו" ולמד ממנו לדרוש את כל התורה בריבוי ומיעוט, כמו כן למד ממנו גם כן - מדה טובה זו לומר "גם זו לטובה", וגם בפיו של ר"ע היה תמיד לומר "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד".

9. שערים מצויינים בהלכה

אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעוט. הקשר בתוס' א"כ הוה להו יותר מ"ג מדות, ותנא דבי ר' ישמעאל לא חשיב אלא י"ג מדות התורה נדרשת בהן. ותירץ בחי' הריטב"א דגם זה נכלל במדת כלל ופרט שמנה ר' ישמעאל, שאם לא כן הוה להו לר' ישמעאל י"ד מדות. ובתורת חיים תירץ, דר' ישמעאל ס"ל כרבנן דאמרי שתי כללות הסמוכות הטל פרט כיניהן ודונן בכלל ופרט, ותנא דבי ר' ישמעאל לאו היינו ר' ישמעאל,

10. שערים מצויינים בהלכה

ובמס' ב"ק (כו:): משמע דתנא דבי חזקיה לאו היינו חזקיה. וע"ע בתורת חיים למס' ע"ז (ט). דהתוס' במס' פסחים (ה. ד"ה דברי) הביאו דפריך מר' ישמעאל אתנא דבי ר' ישמעאל. ועי' בהגהות מצפה איתן שהוכיח מכמה מקומות דר"י ותנא דבי ר"י היינו הך, ועיי"ש מה שפירש. וכן במס' מגילה (נג.) קאמר "קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל", אף שאחד מהם הוא תנא דבי ר' ישמעאל, ושם מתרץ "תרי תנאי ואליא דר' ישמעאל". ובחקרי לב מפרש, דכל דברי ר"י מתנא דבי ר"י הם, דהיינו תלמידיו, שהוא לא היה כותב דברי עצמו בשם ר"י והחולק עליו, ובודאי שהם דברי תלמידו.

אלא בשבועות נסיב [לה] אליבא דרע"ק וליה לא ס"ל. מפרש בתוס' הרא"ש, והאי דסתמה אע"ג דלא ס"ל, משום דבעי למיתני שתים שהן ארבע בהדי הדדי. וכ"כ בהגהות הרש"ש. ועי' בחי' הריטב"א לעיל (ד. ד"ה לא תימא) שהקשה, כיון דלא סבר לה אמאי נסיב לה, י"ל לפי שרוב בני הישיבה הסכימו עליה. ובהא דמצינו סתם דלא כרבי, עי' בדברינו במס' ב"ק (י. ד"ה ודלא כרבי).